

“AVRUPA BİRLİĞİ KAPI ARALIĞINA SIKIŞMIŞ ÜLKE: KUZEY KIBRIS”

Özet Bulgular

Yönetim Kurulu Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ başkanlığındaki TÜSİAD heyeti, 12 Mart 2009 tarihinde Lefkoşa'yı ziyaret etti. Ziyaret kapsamında TÜSİAD'ın, muadil kuruluşu Kıbrıs Türk İşadamları Derneği (İŞAD) ile ortaklaşa yürüttüğü, KKTC ekonomisini ele alan, “**AB Kapi Aralığına Sıkışmış Ülke: Kuzey Kıbrıs**” başlıklı rapor bir seminer aracılığı ile kamuoyuna tanıtıldı.

Raporun tanıtım seminerinin açılış konuşmaları, **KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat, TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Arzuhan Doğan Yalçındağ ile İŞAD Yönetim Kurulu Başkanı Metin Yalçın** tarafından gerçekleştirildi. Açılış konuşmalarının ardından, raporun yazarlarından Doğu Akdeniz Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Mustafa Besim konu ilgili bir sunum yaptı. İŞAD Yönetim Kurulu Başkanı Metin Yalçın'ın başkanlığında düzenlenecek panele ise KKTC Maliye Bakanlığı Müsteşarı Zeren Mungan, Galatasaray Üniversitesi Öğretim Üyesi Doç. Dr. Haluk Levent ve KKTC Cumhurbaşkanlığı Danışmanı ve Lefkoşa Milletvekili Özdil Nami konuşmacı olarak katıldı.

Raporda özetle şu bulgulara yer verildi:

- Kıbrıs sorunu, en uzun süreli uluslararası sorunların başında gelmektedir. Birleşmiş Milletler'in dahil olduğu süreçte, Ada'daki Türk ve Rum taraflarının katılımı ile çeşitli aşamalarda müzakerelerin de yapılmış olmasına ve çözüm parametrelerinin büyük oranda belirlenmiş olmasına rağmen, nihai çözüme henüz ulaşılamamıştır. Ancak içinde bulunulan dönem, çözüme yaklaşılmış ve çözüme etki eden birçok parametrenin ciddi değişimler göstermiş olması nedeniyle önemlidir.
- Bu dönemin önemli farklılıklarından birincisi, 2003 yılında Ada içinde karşılıklı geçişlere 30 yıl aradan sonra başlanmış olmasıdır. İkincisiyse, 1 Mayıs 2004 tarihinde Kıbrıs Cumhuriyeti'nin AB'ye fiilen üye olmasıdır. Özellikle bu ikinci olay Kıbrıs'taki siyasi soruna yeni bir boyut kazandırmıştır.
- Tam da bu aşamada, taraflar arasında 2004 yılı referandumu sonrası kopan görüşmelere yeniden, liderler düzeyinde başlanmış olması ve tüm konuların liderler düzeyinde görüşülerek

nihai bir çözüm hedefleniyor olması, süregelen bu uluslararası soruna bir çözüm bulunmasına ilişkin inanç ve beklentileri artırmıştır.

- Bu çalışmanın yapılmasına ihtiyaç da bu zamanda ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada, Ada'da ulaşılabilecek bir çözüm veya çözümsüzlüğün olası etkilerinin araştırılması, siyasi gelişmelerin yaratacağı ekonomik sonuçların ve ortaya çıkabilecek ekonomik potansiyelin getirilerinin analiz edilmesi hedeflenmiştir. Olası bir çözüm veya çözümsüzlük durumunda, Ada'daki her iki ekonominin, özellikle de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ekonomik kayıp ve kazançları üzerinde durulmakta ve geçmiş ile gelecek arasında analizler ortaya konmaktadır.

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Ekonomisi

- KKTC ekonomisi 2007 yılı rakamlarıyla 3,460 milyon Gayri Safi Milli Hasıla üreten, kişi başı gelir düzeyi \$14,765 olan 2003-2007 arası yılda ortalama %11 düzeyinde büyüyen, 2007 yılı Tüketici Fiyat Endeksi ile yıllık enflasyon oranı %9,4 olan üst orta gelir düzeyinde bir ülkedir.
- KKTC ekonomisinin birçok yapısal sorunu bulunmaktadır. Bunların başında bütçe açıkları ve finansmanı gelmektedir. Açıkların önemli bir kısmı Türkiye Cumhuriyeti tarafından finanse edilmektedir. Bu yapı yardıma bağımlılığı körüklerken mali disiplini de bozucu bir unsur olarak işlev görmektedir. Örneğin 2002-2006 yılları arasında Kıbrıslı Türkler kişi başına ortalama yıllık 517 ABD doları dış yardım almıştır.
- İstihdamda kamu sektörünün öne çıkması ve bu sistemin sosyal güvenlik üzerinde yarattığı baskılar da diğer yapısal sorunlardandır. İstihdamın sektörel yapısı da diğer ada ekonomilerinde olduğu gibi hizmetler sektörü ağırlıklı bir paya sahiptir. Bu yapı Güney Kıbrıs'ta da benzer durumdadır.
- Dış ticarete konu ürün yapıları ve dış pazarlar yönünden de Güney Kıbrıs'la ciddi benzeşmeler bulunmaktadır. Geleneksel ihraç ürünleri tarımsal ve tarıma dayalı işlenmiş ürünlerden oluşmaktadır. Ancak Güney ve Kuzey Kıbrıs ihracat pazarlarını yıllar içerisinde farklılaştırmıştır. Özellikle 1994 ATAD Kararları sonrası, Kuzey Kıbrıs menşeli ürünler AB pazarından çekilirken, bunun yerine Türkiye ve Doğu Avrupa ülke pazarlarına kayılmıştır. Güney Kıbrıs ise Gümrük Birliği ve AB üyeliği ile birlikte AB pazar payını artırmıştır.

KKTC Ekonomisinde Büyümenin Kaynakları

- KKTC ekonomisinin 1990-2007 yıllarını kapsayan uzun dönem büyümesinin kaynakları iki ayrı döneme ayrılabilir: 1990-1999 yılları arasındaki dönem, kamu kesiminin büyüme performansı üzerinde görece etkili olduğu dönem ve 2000-2007 yıllarını kapsayan özel sektör tüketim ve yatırım harcamalarının ekonomik büyümede belirleyici olduğu ikinci dönem. Sektörler temelinde ise her iki dönemde de hizmetler ve inşaat sektörlerinin daha hızlı büyüdüğü görülmektedir.
- 2002 sonrası KKTC ekonomisinde sağlanan, ancak sürdürülebilir olmayan büyüme performansı, dış talebin önemini ortaya koymaktadır. Özellikle inşaat, turizm ve yüksek öğrenim sektörleri, dış talebe bağlı büyüyen öncelikli sektörler olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca diğer sektörlerden girdi kullanımı yoluyla, bu sektörler ekonomik büyüme üzerinde önemli etki yaratmaktadır.

KKTC'de İşgücü Birim Maliyeti ve Verimliliği

- Son iki yıldır KKTC genelinde uygulamaya giren işgücü piyasalarının düzenlenmesine ve işgücü akımının kayıt altına alınmasına yönelik yasal düzenlemeler, her ne kadar uzun

dönemde ekonomik ortamı iyileştirerek büyümeyi destekleyici olsa da, işgücü maliyetlerinde artışa yol açarak kısa vadede rekabet gücünü olumsuz etkilemiştir. Kayıt sisteminin yarattığı bürokrasi ve zaman maliyeti dışında işletme sahiplerine getirdiği sosyal güvenlik katkı payı yükümlülükleri ciddi maliyetler yaratmıştır. Bu ilave maliyetlerin yanında, KKTC'ye gelen yabancı işgücünün niteliğinin vasıfsız oluşu işgücü verimliliğini olumsuz yönde etkilemekte, işgücü verimliliğinin düşük seviyelerde olması yanında yüksek ücret düzeyleri de rekabet edebilirlik üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır.

- KKTC'de sektörler arası işgücü verimliliğine yönelik bir kıyaslama; hizmet ana sektörünün en yüksek, tarım ve inşaatın ise en düşük verimliliğe sahip olduklarını göstermektedir. Ancak; milli gelir hesaplamalarında sanayi sektörüne verilen sübvansiyonların veri eksikliğinden dolayı hesaplamadan düşülememiş olması nedeniyle, sanayi sektöründe verimlilik olduğundan yüksek hesaplanmaktadır. Benzer şekilde, katma değer hesaplanmasında ücretler kullanıldığından ve kamu ücretlerinin yüksek olmasından dolayı kamu hizmetlerinde verimlilik çok yüksek çıkmaktadır.
- Diğer bölge ülkeleri ile kıyaslandığında, KKTC'de imalat sanayinin diğer sektörlerle kıyasla oldukça düşük bir verimliliğe sahip olduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, KKTC'de imalat sanayi, aynı coğrafyada yer alan Güney Kıbrıs imalat sanayinin % 30'u, Türkiye imalat sanayinin ise ancak %13'ü kadardır. Söz konusu rakamlar, KKTC imalat sanayinin dış pazarlarda rekabet edebilirliğinin oldukça düşük olduğunu göstermektedir. Düşük verimliliğe ilaveten yüksek ücret düzeyleri de sektörün rekabet edebilirliğini ciddi anlamda kısıtlamaktadır.

Ekonominin Kırılgan Yapısı ve Yapısal Sorunlar

- KKTC'nin otuz yıllık kısa ekonomik tarihine bakıldığında, çok sayıda krizler yaşandığı ve ekonomideki daralmaların yoğun olduğu gözlenmektedir. Bu ekonomik krizler, gerek iç gerekse dış şoklar neticesinde yaşanmıştır. Kuzey Kıbrıs ekonomisinde 1980-2007 yılları arasında ortalama olarak her 6 yılda bir ekonomik küçülme yaşanması, ekonominin çok kırılgan bir yapıya sahip olduğuna işaret etmektedir.
- KKTC ekonomisi önemli sorunlar içeren bir yapı arz etmektedir. TL kullanımının yarattığı makro ekonomik istikrarsızlık; yüksek bütçe açıkları ve mali disiplinden uzak bütçe yapısı; sosyal güvenlik açıkları ve açıkları besleyen sosyal güvenlik sistemi; sübvansiyonlara ve mali desteğe dayalı tarım sektörü; verimsiz ve ekonominin taşıma kapasitesinin üzerindeki kamu sektörü yapısı; aksak piyasa koşulları; düşük kapasite kullanımı ve fiziki altyapı eksikliği başlıca yapısal sorunları oluşturmaktadır.

Ekonomide Makro ve Mikro Reform İhtiyacı

- Kıbrıs Türk halkının, yapısal sorunlara etkin çözümler getirebilmek, dış şoklara karşı kırılganlığı asgariye indirmek ve ekonomik kalkınma yolunda ilerleyebilmek için ekonomik vizyona ihtiyacı vardır. Kıbrıs Türk halkının ekonomik vizyonu; Ada'da çözüm ve AB üyeliği sağlanmasıyla, rekabet gücü yüksek ekonomisiyle bölgede çekim merkezi olacak, halkına AB standartlarında yaşam kalitesini sağlayacak, çevresel zenginliklerini de koruyan ve geliştiren, sürdürülebilir bir ekonomik yapı oluşturmaktır.
- Belirlenen vizyona ulaşmak için temel politikalar şöyle olmalıdır: Sürdürülebilir ekonomik büyüme için güçlü kamu maliye yapısına ve bütçe disiplinine sahip olunması; kamunun ekonomideki rolünün üretici ve üretim kaynaklarının kullanımında belirleyici olmak yerine, ekonomiyi düzenleyen ve denetleyen, özel sektörle rekabet içinde değil ama özel sektörü

tamamlar nitelikte olması; serbest piyasa ekonomisinin kural ve kurumlarıyla işlerlik kazanması; ekonomik büyüme motorunun özel sektör olmasına imkan tanıyacak iş ve yatırım ortamının tesis edilerek yatırımların önündeki engellerin kaldırılması; özel sektörde yenilikçiliğin özendirilmesi yoluyla, hem yüksek katma değer yaratan hem de istihdam sağlayan verimli ve güçlü bir ekonomik yapının ortaya çıkması; kanun, kural ve standartlarının AB mevzuatına uyumlaştırılması; üretim kapasitesini taşıyacak ve artmasını sağlayacak fiziki altyapı kalitesinin geliştirilmesi; vatandaşların bilgi ve becerilerini artıracak yenilikçi ekonomiye işgücü sağlayacak etkin bir eğitim sistemi; iyileştirilmiş sağlık ve sosyal güvenlik hizmetleri; dış talebe bağlı sektörleri taşıyabilecek kaynakların geliştirilmesi ve sürdürülebilir kalkınmada başarılı olabilmek için korunmuş ve geliştirilmiş bir çevre.

- Hükümetlerin katılımcı ve şeffaf bir yaklaşım ile paydaşlarla birlikte yapısal sorunlara çözüm getirecek bir dizi makroekonomik reformları hayata geçirmesi gerekmektedir. Bu makro ekonomik reformlar: Rasyonel maliye politikalarının uygulanmasını; istikrarlı para birimine geçişi; dış ticaret reformlarını; serbest piyasa ekonomisinin kurum ve kurallarıyla yerleştirilmesini; fiziki altyapı eksikliklerinin giderilmesini ve iyileştirilmesini; AB mevzuatı uyum sürecinin hızlandırılmasını içermelidir.
- Mikro düzeyde gerekli ekonomik reformlar; KKTC'nin kaynaklarına uygun ürün geliştirme ve uzmanlaşma politikalarını; özel sektörün geliştirilmesine yönelik KOBİ ve teşvik politikalarını; işgücü ve istihdam politikalarını; finansal kaynaklara erişim kolaylıklarını; yargı sistemine yönelik düzenlemeleri; piyasa sistemine girişi kolaylaştıracak, rekabeti etkin kılacak, iş yapma iklimini geliştirecek, yabancı sermaye girişini özendirecek piyasa düzenlemelerini içermelidir.

Çözüm Süreci ve Olası Senaryolar

- Ada'da kırk yılı aşkın bir süredir devam etmekte olan sorunun önümüzdeki dönemde ulaşabileceği aşamaların hukuki ve siyasi sonuçlarından çok, ekonomik sonuçları ve etkileri üzerinde durularak üç farklı senaryo analizi yapılmıştır. Birinci senaryoda mevcut durumun, yani çözümsüzlüğün devam etmesi varsayımı üzerinde durularak bu durumun sonuçları değerlendirilirken, ikinci senaryoda bütünlüklü bir çözüme ulaşılmaya dahi KKTC'nin gerek AB ile gerekse dünya ile daha ileri düzeyde ilişkiler geliştirebilmesi varsayımları üzerinde durularak olası sonuçları değerlendirilmiştir. Üçüncü senaryoda ise Kıbrıs sorununa bütünlüklü bir çözüm bulunarak, AB üyesi federal bir devlette gerek ada içindeki iki ekonominin birbirine yakınsaması ve sonuçları gerekse Kuzey Kıbrıs ekonomisinin AB içerisindeki gelişimi değerlendirilmektedir.

•

1. Mevcut Durumun Devamı

- KKTC'den uluslararası finans ve sermaye piyasalarına erişim olanağı bulunmadığından, ekonomide ihtiyaç duyulan dış kaynaklı finansman, sadece Türkiye üzerinden sağlanmaktadır. Gerek resmi krediler gerekse özel kesime yönelik faiz sübvansiyonlu krediler sağlanması, hatta bazı dış kaynaklı yatırım projelerinin özel kredi imkânlarını kullanarak yatırımların yapılması bunlara örnek olarak verilebilir.
- Kıbrıs'ta bir anlaşma yolu ile çözüme ulaşılamaması durumunda KKTC ekonomisi dünya ekonomisinden daha da izole edilmiş olacak ve ekonomik yapıyı düzeltmek için gerekli yapısal reformların gerçekleştirilmesi daha da gerekli olacaktır. Bu durumda da, KKTC'nin belirli bir süre daha dış yardıma ihtiyaç duyacağı açıktır. Böyle bir siyasi gelişme neticesinde,

KKTC'nin kendi ayakları üzerinde durabilecek bir yapıya kavuşması için; hem Kıbrıs Türk tarafının hem de Türkiye'nin üstlenmesi gereken ciddi sorumluluklar olacaktır.

- Kıbrıs Türk tarafı son 3-4 yıldır gerek AB, gerekse AB içinden ve dışından bazı ülkelerle geliştirmeye çalıştığı ilişkileri 2004 yılındaki referandumda verdiği olumlu oy sonucunda kazanmıştır. Resmi tanınma getirmese de gerek direk uçuş denemeleri, gerekse yabancı üst düzey bürokrat ve yöneticilerin Kuzey Kıbrıs ziyaretleri, bu dönemin kazanımları arasında değerlendirilebilir. Bu sonuçlar, Rum kesiminin uzlaşmaz tutumuna devam etmesi sonucunda ortaya çıkabilecek durum hakkında bir mesaj vermektedir. Ancak yeni süreçteki çözüm çabalarının hangi tarafça sekteye uğratıldığına göre farklı sonuçlar gelişebilecektir.
- Çalışmanın bu senaryo kısmında, sürecin Türk tarafından kaynaklanan nedenlerle duraksaması ve çözüme ulaşılmaması durumunda ne tür sonuçlar olabileceğine yönelik analizlere yer verilmiştir. Bu olumsuz gelişmeler arasında AB ile ilişkilerin askıya alınması, Yeşil Hat'tın mal ve insan geçişlerine kapatılması, uluslararası tecridin artırılması, Türkiye'nin yaptırımlara maruz kalması, çözümsüzlük nedeniyle göçün artması gibi senaryolar sıralanabilir.
- Bu gelişmelerin tümünün yaratacağı hem ekonomik hem sosyal maliyetlerden bahsetmek mümkündür: Ada içi geçişlerin başladığı 2003 yılından bu yana gerek Güney'e ihracat, gerekse işçi gelirleri ve Güney'den turist ve ziyaretçi geçişleri yoluyla ekonomiye yılda 200-300 milyon dolar arası bir giriş olmaktadır. Geçişlerin yasaklanması Güney'de çalışan 5.000 civarı insanın işsiz kalması anlamına da gelecektir. Özellikle başka pazarlara ihracat yapmayan, yalnızca Güney'e az da olsa ihracatta bulunan işletmelerin ciddi sıkıntı yaşayacağı da çok açıktır. Güney'den Kuzey'e geçerek çeşitli mal ve hizmet tüketen Rumların sağladığı gelirde de kayıp yaşanacaktır.
- Sürecin Türk tarafından kaynaklanan nedenlerle duraksamasının olası sonuçlarından bir tanesi de var olan tecridin daha da artırılması olasılığıdır. Belli başlı ülkelerin Kıbrıs'ın kuzeyini riskli bölgeler arasına alması, turist hareketleri anlamında ciddi sonuçlar doğurabilir. Ayrıca üniversitelerde okuyan üçüncü uyruklu yabancı öğrencilerin ülkelerinde karşılaşılabilecekleri diplomalarının akredite edilmesi ile ilgili sorunlar bu sektörü, dolayısıyla da ekonomiyi olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir.
- Olası bir çözümsüzlükten Türkiye'nin sorumlu tutularak uluslararası ortamda yaptırımlara maruz kalması en ciddi sonuçları doğurabilecek olanıdır. Özellikle Türkiye'nin AB üyelik sürecinin askıya alınması sonucu, AB rotasından çıkma ihtimali ekonomiyi olumsuz etkilemesinin ötesinde, siyasal anlamda da önemli istikrarsızlıklar yaratma potansiyeli taşımaktadır. Türkiye'ye yönelik dış piyasalardaki risk algılamasının artmasıyla ekonomiyi ciddi şekilde etkileyebilecek sermaye çıkışları ve akabinde de mali ve finansal piyasalarda çalkantı yaşanması olasılık dâhilindedir. Türkiye'nin böylesi bir durumla karşı karşıya kalması Türkiye ekonomisinde ciddi sıkıntılar doğurabileceğinden, Türk Lirasını kullanan ve TC yardımlarına birebir bağımlı olan Kuzey Kıbrıs ekonomisinde bu durum iki üç misli bir etkiyle hissedilecektir.

2. İzolasyonların Kaldırılması ve AB'ye Yakınlaşma (Kısmi Çözüm Durumu)

- Kıbrıs sorununa kalıcı bir çözüm bulunmaması durumunda, adadaki taraflar aralarındaki ilişkilerin seviyesini yükseltmek yoluna gidebilecekleri gibi hâlihazırda oluşmuş olan ekonomik ilişki düzeyini de geliştirecek açılımlarda bulunabilecekleri değerlendirilmektedir. Özellikle AB tarafından atılabilecek adımlara Kıbrıs Rum tarafının da taraf olma gereği, bu açılımların temel motivasyonunu oluşturabilir niteliktedir. Bu anlamda en önemli fırsat, Türkiye-Kıbrıs Cumhuriyeti arasındaki ilişkileri normalleştirme yoluna gidilmesi olasılığına

karşılık Kıbrıslı Türklerin çıkarına olabilecek uygulamaların hayata geçirilmesinin zorlanmasıdır.

- Böylesi bir gelişmenin yaşanmasının yaratabileceği ekonomik sonuçları şu şekilde sıralamak mümkündür: Kuzey Kıbrıs'ta AB uyumlu yasal reformların hız kazanması, Kıbrıslı Rum ve Türk girişimcilerin ortak yatırım girişimleri, Türkiye'nin Güney Kıbrıs bandıralı gemilere limanlarını açması ve bunun Kuzey Kıbrıs'taki limanların da uluslararası trafiğe açılması ile ilişkilendirmesi, Türkiye'nin Gümrük Birliği Anlaşmasını Güney Kıbrıs'a yönelik genişletmesini Kuzey'in de dâhil edilmesi ile ilişkilendirmesi, iki toplum arasında insani konularda daha yakın işbirliği, AB Doğrudan Ticaret Tüzüğü'nün yasallaştırılması, Kuzey Kıbrıs'a doğrudan uçuş imkânı sağlanması, KKTC üniversitelerinin Bolonya sürecine dahil olması.
- Bu gelişmeler sonucunda ekonomide ciddi bir hareketlenme olacağı, gerek yurtdışı kaynak girişi, gerekse yeni dış pazar erişiminin yaratacağı imkanlarla ekonominin büyüme trendine gireceği çok açıktır. 2002-2004 döneminde dahi çözüm beklentisinin yarattığı %12-14 aralığındaki büyüme trendinin de aşılması olası görülmektedir.

3. BM Parametreleri Çerçevesinde Kapsamlı Bir Çözüm

- Senaryolar içerisinde en istikrarlı olan sonuçları öngörmektedir. Olası çözümün BM parametreleri ve AB mevzuatı çerçevesinde sağlanacak olması istikrarın en önemli gerekçesidir. Bu yönde bir yapılanma, Kuzey Kıbrıs'ta tümünden bir yeniden yapılanma anlamına geleceğinden birçok olumlu reformun kendiliğinden gerçekleşmesini mümkün kılacaktır.
- Çözüm sonrası Kuzey ve Güney Ekonomileri entegrasyona gideceğinden ciddi anlamda bir pazar genişlemesi ve bunun da beraberinde daha dinamik bir rekabet ortamı yaratacağı çok açıktır. Bu döneme yönelik geçiş politikalarının hassas bir şekilde tasarlanması ve doğru araçlarla yönetilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.
- Özellikle federal maliye ve bütçe politikalarının iki ekonominin eşitlenmesine yönelik uygulamalar içermesi kaçınılmazdır. Bu amaçla AB'nin bölgesel yatırım ve teşvik politikalarından Kuzey ekonomisinin azami şekilde yararlanabilmesine yönelik düzenlemelere ihtiyaç vardır.
- Bu dönemde uygulanacak sektörel politikaların da iki ekonomi arasındaki eşitsizliği dikkate alması yanında iki ekonominin entegrasyonunun getireceği fırsat ve potansiyelleri de dikkate alma gereksinimi bulunmaktadır. Bu yöndeki uygulamaların Kuzey ekonomisinin Güney'e yakınsaması yanında AB ekonomilerine de yakınsaması hedeflenmelidir.
- Siyasi sorunlarından arınmış bir birleşik Kıbrıs, Akdeniz'in doğusunda yüksek kalitede hizmetler ihraç eden bir merkez olma potansiyeline sahiptir. Coğrafi konumundan da yararlanarak, çok kültürlü yapısıyla Kıbrıs, AB, Akdeniz ve Orta Doğu'ya başta turizm olmak üzere, yüksek öğrenim, finansal hizmetler, limancılık, bilgi teknolojileri, sağlık hizmetleri ve danışmanlık gibi kaliteli, katma değeri yüksek hizmetler sunan bir ada olabilir. Bunu başarmak için yeni ortaklığın doğru siyasi yapılandırılmasının yanı sıra, bunu destekleyecek ve yaşamasına zemin oluşturacak gerçekçi, çalışır bir ekonomik yapıya ihtiyaç vardır.